

LITTERATUR: (1) 757 35; (2) 782q 62f; (3) 7 45; (4) 438c 80; (5) 401r 11; (6) 310 33; (7) 222 78; (8) 318 118; (9) 1f 87; (10) 47 42,61,64; (11) 300d 181; (12) 119 130; (13) 625c 61f; (14) 228b 19; (15) 753x 24, 80f sml. 753q 47; (16) 248b 1,276; (17) 625b 135; (18) 531b 48; (19) 695c 68f; (20) 401j 182; (21) 578 42f, 61f; (22) 38f 3,190; (23) 925 159; (24) 248 1,228; (25) 30 205f; (26) 69b 40; (27) 913 7f; (28) 703 ny rk. 254; (29) a 912j 61; b 912f 9, 22; (30) 13 12, 49; (31) 537j 14; (32) 947 21; (33) 309 23f; (34) 853 22; (35) 917 14; (36) 537d 54; (37) 316 1,204; (38) 77 34; (39) 310b 24; (40) 413c 48; (41) 531g 6; (42) 840c 15; (43) 893 52; (44) 403b 59,83; (45) 118h 55; (46) 267 27f; (47) 537q 59; (48) 509 15; (49) 280b 26; (50) 345g 21; (51) 567e 38; (52) 937g 58; (53) 139d 13; (54) 401n 39; (55) 819b 40; (56) 731 15; (57) 841 16f; (58) 537g 13; (59) 295 12; (60) 324b 23f; (61) 531f 9; (62) 49 74; (63) 56k 18; (64) 50e 41-44; (65) 69b; (66) 118h 53-56; (67) 134 20; (68) 184c 150-53; (69) 267b 20; (70) 274c 73-75; (71) 280 101; (72) 345b 20f; (73) 401n 39-47; (74) 467f 52f; (75) 537j 26-30; (76) 572b 1,176-79; (77) 578 60-63; (78) 657b 45; (79) 670 40f; (80) 753o 25-28; (81) 753o 88-92; (82) 772b 75; (83) 811b 61f; (84) 827 50-52; (85) 937g 87-89; (86) 937k 132-35.

Svale af Hans Tegner til H. C. Andersens „Kærestefolkene“.

Pirol, *Oriolus oriolus*

Spurvefugl med gul og gulgrøn overside, sorte sving- og vingedækfjer. Fåtalig ynglefugl i bøgeskov nær kysten.

– Danmarks Dyreverden 8, 76-78.

Pirol 1801ff fra tysk, vist efter parringsråbet, der kan lyde som »bylo« jf. *bylovsfugl* 1801ff fra tysk vogel bülow (1), *bylovprirol* 1852 (2); *svenske* 1796 (3), fuglen har en af de svenske nationalfarver, *gulddrossel* 1801ff (4), hannens undertiden høje og fyldige toner kan minde om drosdens; *kirsebærfugl* 1809 (5), *guldpirol* 1852 (2).

LITTERATUR: (1) 659 3,182; (2) 451 82; (3) 219 8,796; (4) 659 7, 336; (5) 439d 2,159.

Ravn, *Corvus corax*

Fjerdragten er skinnende blåsort, det sorte næb langt og kraftigt. Ravnene yngede tidligere i de fleste danske skove, men skydepræmier og giftudlægning (for krager) decimerede bestanden, som o. 1960 var nede på en halv snes ynglende par; nu 150-200 par, de fleste i Jylland.

– Danmarks Dyreverden 8, 79-83.

Ravnene har næppe levet i Danmark i den tid, hvor hele landet var dækket af urskov. Dens knogler kendes først fra bronzealderen, hvor den sikkert har kunnet hente føde fra bøndernes rydninger (1).

Ravn, fællesgermansk, gammeldansk rafn, oldnordisk hrafn, urnordisk (200-800) i persontilnavnet Harabanar; af indoeuropæiske lydord ker, kor etc. efterlignende fuglens stemme, jf. navnene krage, råge, skarv (2), på færøisk gengivet som »kro, kro« eller »krunk« (3), jf. *corp* o. 1700 (4); *sort krage* Bjerndrup Sønderjylland (5), *Klaus* (6). Som persontilnavn Rafn, Rawæn, Ravn siden 1300-t (7).

Indgår i talrige stednavne: Ravnsborg 1282ff VLolland, Ravnstrup 1200-t ff Nr. Kirkeby og Systofte s. Falster, Ravndal 1287-1555 Mesing s. Århus a., Ravnholt 1317ff Ribe a., 1327ff Ning h., Ravnsbjerg 1338ff og Ravnstrup 1344ff Toksværd s. Præstø a., Ravnholt 1365ff Herrested s. Fyn, Ravning 1366ff Vejle a. og 1366ff Bredsted s. SSlesvig, Ravnebjerg 1370-80 Sorø a., Ravnsnæs o. 1370ff Birkerød s., Ravnstrup 1396ff Herlufsmagle s., Ravnstrup 1401ff Vendsyssel, Ravnholt 1408ff Rårup s. Vejle a., Revninge 1430ff Odense a., Ravnkær 1436ff Ravsted s. Sønderjylland, Ravnkilde 1436ff Himmerland, Ravnstrup 1440ff Viborg a., Ravnstrup 1466ff Himmerland, Ravnholt 1471-1512 Herringe s. Fyn, Ravnsbøl 1485-1683 Skibet s. Vejle a., Ravnknep 1490-1693 Odder s., Ravnskov 1492ff Gosmer s. Århus a., Ravnholt 1496ff Ringkøbing og Århus a., Ravnsø 1499ff Ribe a., Ravnholt 1501ff Torning s. Viborg a., Ravnsholt 1509ff og Ravnsby o. 1510ff VLolland, Ravnebjerg o. 1510ff Odense a., Ravnholt o. 1510ff Ejsing s. VJylland, Ravnebjerg o. 1510ff Sanderum s. Fyn, Ravnholt 1511ff Højbjerg s. Viborg a., Ravnsløkke 1513ff Ulfborg s. VJylland, Ravnsbæk 1516ff Lomborg s. VJylland, Ravnebjerg 1538ff Sdr. Nissum s. VJylland – m.fl. (8). Ravnene og Ravneungerne er sorte kyststen ø.f. Amager (9), Ravnene og begge Ungerne kaldes nogle sten på Drejø (10).

Færøerne: *ravnur*; til søs måtte den ikke kaldes ravnur, men *svarti* 'den sorte', *krunkur* eller *gorp-*

ur (lydord); humoristisk svartstakur 'sortkjole' (11); VGrønland: *tuluvaq, tullugak, tulugaq* 'som [under flugten] bliver hugget', af *tullorpok* 'støder sammen' [som ravne ofte gør i luften], Ø-Grønland: *kernertok* 'den sorte', *kernertikasik, tingmiaksik* 'den tossede fugl', *qartuluk, ungen kartuluarak* 'med det hæse kra' (12).

LITTERATUR: (1) 548 48f; (2) 626 306; (3) 393 234; (4) 434 2, 596 sml. 577; (5) 169 4, 1937,249; (6) 903 4,1826,151; St. St. Blicher, *Ravnen* (1844); (7) 363 2.2, 857f; (8) 156 2, 31; 5 582; 8 29,91, 93f; 9 133,190,202; 11 70, 82f,183,197; 12 60, 94,104 sml. 110; 13 102, 205; 14 59; 16 130f,155; 17 47, 50,230,363f,378; 427 1, 95 og 3, 107,109 – endvidere: 1 22; 3 82,127,156; 4 88,220,319,328,717; 5 59,117; 6 191,241,262; 7 106,133,229; 9 64; 10 166, 254,277,301, 341,372,493,509; 12 198,207; 13 5,33,221,246; 14 50f; 15 44,51, 58,72,93,119,150,228,372; 16 145,234; 17 23,91,106,174,233,254, 308,349; 18.1 86,121; (9) 277 199; (10) 156 15, 341 sml. 350; (11) 522 60; (12) 562 21,1899,269; 33,1907,90f; 109,1936-39,204f.

Ravnene Hugin, 'tanke', og Munin, 'erindring', sad på Odins skuldre og tilhviskede ham alt, hvad de så og hørte; han sendte dem ved dagry ud over hele verden, og de var hjemme igen til morgenmåltidet med alle tidender (1). Skjaldene kaldte ham ravneguden. En ravn var som Odins fugl afbildet på vikingernes røde ravnebanner, efter et engelsk sagn syet af Regnar Lodbrogs to døtre; under dette banner kæmpede danerne, indtil det blev afløst af Danebrog (2). To af den danske hærs første flyvemaskiner var opkaldt efter Odins ravne. Bernt Løppenthin mener (3), at Odins ravne snarere har været snaksomme alliker, som holdt til ved jernalderens bebyggelser.

Hugin og Munin i Vojens kommunevåben 1953ff refererer til navnet Vojens, som betyder Odins vi (helligdom); i Agerskov kommunevåben 1959ff er ravnens taget fra Nr. Rangstrup herreds segl o. 1300 (Rangstrup opr. Ravnstrup); ravn stukket på stage findes i Ravnsborg kommunevåben 1971ff; i kommunen ligger resterne af Ravnsborg opført 1335 som kgl. lensslot.

I våbnet for uradelsslægten Raben, der i 1600-t kom til Danmark; for Peter Raben (adelspatent 1701), baronesse Rosenkrantz-Huitfeldt (adelspatent 1805) (4).

LITTERATUR: (1) 681b 163; (2) 224 54, 1948,43; 659 17,479,481; 248 1, 310; (3) 548 54; (4) 2 192, 333,342,402.

ODIN.

Odin med ravnene Hugin og Munin. Tegning af Lorenz Frølich i Axel Olrik: Danske Heltesagn, 1901. Overfor: Ravn. Foto: Karsten Felsted.

SKADEDYR, BEKÆMPELSE

Skolelæreren L. M. Widsted skrev 1699 et langt digt om ravnens hærgen: *Harernes Klagemaal på det gamle Amager*.

De mange ravne på Læsø gjorde skade ved i klitterne at ophakke de sandflugtbindinge rødder af hjelme og marehalm (1768; 1).

Ravnens tog fjerkræ og vildt, hvorfor der i 1700-t betaltes skydepenge (dusør) for dræbte ravne.

Ravnene Hugin og Munin i Vojens kommunevåben.

1778-80 skal der være skudt 1000, som hver betales med seks skilling (2). 1794 kunne skovrideren på Københavns 1. distrikt indsende kløerne af 196 ravne, hans kollega på Hirschholm af 100 ravne (samt af 10 glenter, 6 musvåger og 4 hønsehøge). Skydepengene måtte gentagne gange forhøjes, 1830 var dusøren 48 skilling for en ørn, 24 for en høg, glente eller falk, 16 for en ravn, 20 for en hejre og 8 skilling for en krage eller skade. Ordningen gjaldt i al fald indtil 1836, dette år indsendte Københavns 1. skovdistrikt kløerne af 41 ravne, 6 ørne, 162 høge, 14 hejrer og 249 skader og krager (3). Dansk Jagtforening udsatte siden en præmie for hvert par ravnekløer; på et lollandsk gods blev der i vinteren 1885-86 skudt 25 ravne ved et udlagt ådsel (4).

O. 1830 så man intetsteds i Danmark så store ravnflokkene som fra efterår til forår på Københavns glacier langs Farimagsgade, hvor de søgte føden i de dynger af dagrenovation, som ophobedes dér, natten tilbragte ravnene på skibe i flådens leje (5). Ved århundredskiftet var fuglen næsten udryddet, men jægerne fik stadig præmie for at skyde den (6); 1916 forsvandt den som ynglefugl på Sjælland og 1932 fra Njælland.

Ravnen har været totalfredet siden 1922.

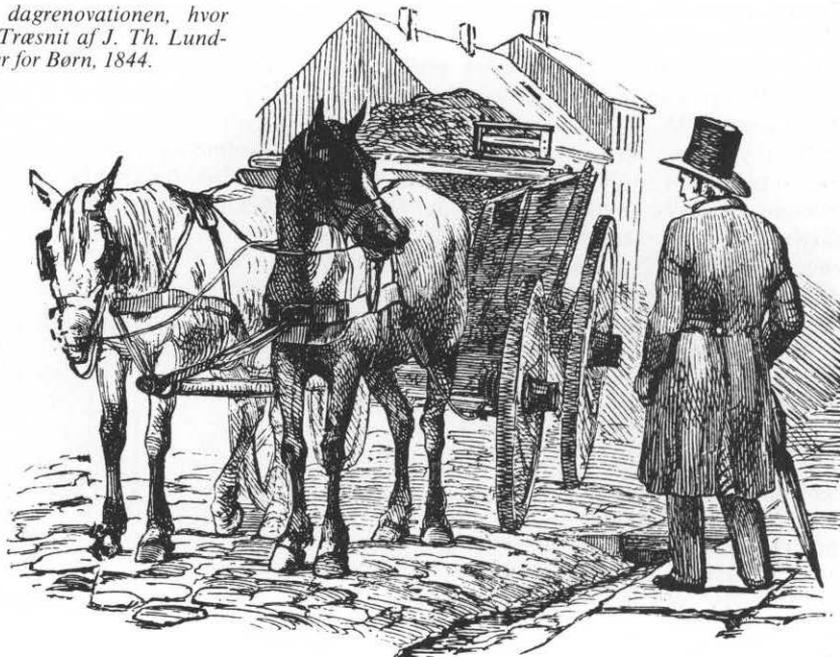
På Færøerne tog raven søfugles æg og unger, nyfødte lam og vintersvækkede får, og den var en af de mest forhadte rovfugle (7). Debes skriver 1673 (8), at man »derfor har haft en vedtægt i landet i

forrige tider, som endnu undertiden holdes ved lige, at hvert menneske, som ror på båd, må ved Olai tider [Olaidag 29. juli] årligt til lagtinget levere et ravnæb, hvilke næb bliver lagt i en dyng og opbrændt, og den som ikke skaffer ravnæb må bøde ravnæbtold, det er for hver gang det bliver forsømt et *skind*, det er 4 skilling«.

1686-1740 blev der ofte klaget over, at sysselmændene ikke effektivt nok inddrev næbtolden, så rovfuglenes antal tværtimod tog til, og ved kgl. resolution 27. november 1741 ophøjedes den gamle ordning til lov: alle mænd mellem 15 og 50 år (Thorshavns indbyggere undtaget) skulle årligt levere et ravn- eller ørnenæb, i mangel heraf to krage- eller svartbagnæb eller betale en bøde (4 rigsdalere). De indsamlede næb blev brændt i Thorshavn, 1863 var det 163 ravn-, 1213 krage-, 193 svartbag- og 250 storkjovenæb. Efter 1869 brændte man næbbene i de enkelte distrikter, og 18. marts 1881 afskaffedes næbtolden. Alle bønder var dog stadig pligtige at ødelægge ravnreder i deres område, og indtil 1897 betalte øvrigheden præmie for nedlagte ravne og krager (9). Det grønlandske Landsråd betalte 1943-69 skydepræmie for ravne, der blev årligt nedlagt ca. 4.000, de fleste i Julianehåb distriktet.

LITTERATUR: (1) 693b 4,711; (2) 161 1041; (3) 883b 331; (4) 34 15f; (5) 165 19,1925, 83; (6) 154 384; (7) 165 28,1934,100ff; (8) 171 59, sml. 828 27f; (9) 161 893.

Skraldemandsheste med dagrenovationen, hvor ravnflokkene søgte føde. Træsnit af J. Th. Lundbye i H. V. Kaalund: Fabler for Børn, 1844.

ADFÆRD

Kryber man op til reden og berører æggene, forlades den. »Dette sagn har formentlig givet anledning til skældsordet ravnemoder, som af menig mand tillægges den moder, der ingen omsorg bærer for sine børn« (1809; 1). Plyndrer man reden hævner fuglen sig ved at skade ens fangst (Grønland; 2); lader man reden i fred, tager den ingen kyllinger (Sandager VFyn; 3). Ravnene gør ikke skade dér, hvor den har rede; hvis en mand forjager den til sin nabos udmark, bliver hans egne lam skånet og naboens hjemsoget (Færøerne; 4).

Ravnene kan lugte et ådsel en halv mil borte (Sønderjylland; 5).

Over hundrede ravnene hakkede i en forsvunden piges lig (Vejby Salling; 6). Den stjæler alle glinsende ting, deraf talemåden: at stjæle som en ravn (7); »den kan blive meget tam og gør så mange natlige optøjer; alt hvad der glimrer, som penge, messingsøm, sølvtoj og sligt, stjæler den og forvarer, og har således ofte givet anledning til, at uskyldige tjenestefolk er beskyldt for tyveri, hvor man har haft den tam« (1802; 8).

»Alle færøiske ravnene kan lære at snakke, mens de endnu er unger, og ved at skære dem lidt for tungen kan de vænnes til at efterabe mennesker i at tale« (9); Debes fortæller 1673 (10), at han lærte en ravn at tale; om morgenen plejede han at råbe på sin dreng Rasmus, dette hørte fuglen, og så begyndte den at råbe Rasmus uden for drengens kammer.

Ravnene var den eneste fugl, der ikke sørgede ved Kristi kors, som straf skal den derfor tørste hver sommer; under skabelsen ville ravnene ikke hjælpe Gud med at grave huller til søerne, og han forbandede dem, så den ikke kan slukke tørsten i andet end regnvand (11); når det regner, åbner den næbbet og lader det regne ned i halsen (VSjælland; 11a).

Om morgenen flyver ravnene ligesom kragerne til skole (Sønderjylland; 12). Hvor de samles i en stor flok holder de »kongerevue« eller ting; er en ravn død samles ravnene fra nær og fjern for skrigende og galpende at tage afsked med den døde (VSjælland; 13), sml. krage s. 269.

Når ungerne kommer ud af æggene er de hvide (dunede) og moderen vil ikke kendes ved dem; de første sorte fjer kommer frem efter ni døgn, i den periode må hannen og Vorherre sørge for dem (14); »nu bygger ravnene rede - og sine unger små - udligger og i vrede forlader dennem så« (1670; 15). Mens forældrene holder sig borte fra reden spindes et spindelvæv over den, i dette fanges smådyr og avles orme, som falder i ungerne gab (Odsherred; 16); ungerne lever af orme i deres

ekskrementer (17); reden er bygget af ådsler, og ungerne lever af en svamp, der gror op i reden, indtil de er blevet sorte (18).

Gamle ravnene er meget sky og forsigtige, heraf et færøisk ordsprog »gammel ravn er ej god at fange«; den meget gamle ravn skal kunne kendes på, at ganen, tungen og næbbet indvendig er sort; man tilskriver den en lang levetid: hesten lever så længe som tre hunde, mennesket så længe som tre heste, kragen så længe som tre mennesker, men ravnene så længe som syv krager (Færøerne; 19). Ravnene lever længst af alle fugle, den kan blive 200 år gammel (20). Som hundredårig får den en hvid fjer i halen eller hvide fjer under vingerne, og fuglen ødelægger disse fjer før den dør (Tuse ved Holbæk; 21).

De fleste fugle kaster et æg ud som skat til ravnene (Holbæk a.; 22).

Stemmydninger: når bonden kørte med en ussel krikke, råbte ravnene »prrr - prrr - prrr kankel [udslidte øg], prrr kankel!« for at få den til at standse og falde så de kunne æde den (23); en ravn råber »tre mark, tre mark!«, kragen byder højere »halvfjerde!« for et ådsel (Vendsyssel; 24); samtale på sønderjysk mellem to ravnene, den ene fandt en død hest ved en bakke:

- æ vé! [véd]
- hva vest do?
- æ dødt hors klar innen æ bak, klar innen æ bak!
- er'et fedt?
- som æ bar flæsk!
- da vel a mæ! [med]

Men så siger den første ravn hurtigt: inte ant som knogger å ben! (Karlum SSlesvig; 25).

LITTERATUR: (1) 439d 144f; (2) 547 78; (3) 160 1904/27:995 (1887); (4) 500 140; 902 1862, 11; (5) 464f tb. 1,145; (6) 464f 1,26f; (7) 451b 157; (8) 418 259; (9) 727c 41; (10) 171 59; (11) 160 1904/27: 227 (1886); (11a) 436c 80; (12) 160 1904/28:3331 (1885); (13) 436c 79f; 464g ny rk. 2.1,167; 160 1904/27: 227, 318 (1879); 281d (Viskinge, 1879); (14) 794 4,1885,157; 464 6, 260; 160 1904/27:1126 (1884), 2366 (1879); (15) 272 34; (16) 160 1904/30: 336 (1883 sml. 464f tb. i,145; (17) 160 1904/28: 3331 (1885); 1904/30:1371 (1884); 464f tb. 1,145; (18) 464g 6.1,441f; (19) 902 1862, 12f; (20) 160 1904/28: 227 (1886), 1904/30:2344 (1884); (21) 160 1904/28: 261 (1886); (22) 160 1904/28: 227 (1886); (23) 464j 204; (24) 202c 3, 171; (25) 160 1904/27: 3148 (1887).